

Gazdasági válság és a gyerekek

Cinikus megjegyzéseket lehetett hallani arról, hogy a pénzügyi válság csak a jómódúakat érinti, mert a szegényeknek nincs veszíteniük. Ezzel szemben félok, hogy a szegények még szegényebbek lesznek, még ha nem is részvényeik, bankbetétjük, vagy éppen devizában felvett nagy összegű hiteleik miatt. Kétségtelen, hogy a legelesettebbek, akiknek nincs mit elveszíteniük, közvetlenül nem látszanak érintetteknek, mégis a világ számos pontján felerősödtek a figyelemfelhívó szavak.

A fogyasztás csökkenése rohamos termelés megszorításokhoz vezet, a megszűnő munkahelyek, és az ebből következő munkaidő csökkentés, illetve munkanélküliség, a bizonytalan pénzügyi kilátások okozta hitel hiány, és az ennek következtében előálló áremelkedések sokakat érintenek, csakúgy, mint az ebből is következő számtalan pénzügyi nehézség. Ami ezen túl jelentős problémát okoz, az az állami és önkormányzati források további beszűkülése, a szociális, egészségügyi és oktatásra, kultúrára fordítható pénz jelentős lecsökkenése, ami elsősorban azokat sújtja, akik amúgy is megélhetési gondokkal küzdenek. Az intézményi, szolgáltatási normatívák csökkenése, bizonytalan ellátások, a pályázatokból élő szervezetek ellehetetlenülése, és a minden tekintetben kritikus közhangulat, és kényszerű, nemegyszer ésszerűtlen takarékoskodás, kapkodás nem kedvez a társadalmi szolidaritásnak, egymás segítségének.

Az UNICEF január 6-7-ére konferenciát szervezett annak érdekében, hogy értékeljék, milyen várható hatásai lehetnek a pénzügyi krízisnek a világ gyerekeire. Anupama Rao Singh, UNICEF igazgató felhívta a kormányokat, hogy a válság idején különösen figyeljenek a közösségi forrásokra szorulóakra.¹ Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye világosan fogalmaz: a gyerekeknek kell elsősorban segítséget nyújtani, különösen gazdasági nehézségek esetén. Több mint 150 kormányzati tisztviselő és szakpolitikus vitatta meg az 1997-98-as ázsiai krízis tapasztalatait, hogy a mostani válsághoz a tanulságokat levonhassák. Az alultápláltság veszélyezteti a fizikai, szellemi fejlődést, ami hosszabb távon a nemzeti gazdaságok növekedését is veszélyezteti. A szegény családok bevételeik akár 60%-át költik már ma is élelmiszerre, és ha a rezsi költségeket is hozzá tesszük, akkor ez sokszor meghaladja a teljes bevételt. Ha csökkennek a bevételeik, az katasztrófához vezethet gyerekek milliói számára. A csecsemőhalálozás 3-10%-kal, míg az alultápláltság 10%-kal nőhet a világon, a konferencián elhangzottak szerint. Az élelmiszerárak 10%-os emelkedése a világon kb. 105 millió ember elszegényedéséhez vezethet, és ez az elmúlt 7 év közös erőfeszítéseit teheti tönkre, amelyeket a gyermekszegénység radikális csökkentése érdekében tűzött ki és próbált megvalósítani az ENSZ a Millenniumi célkitűzések keretében. Nő a veszély, hogy a gyerekek iskola helyett munkába fognak járni, ha a krízis nem oldódik.

Singh szerint – és ezzel itthon is csak egyetérthetünk – most biztosan nem szabad azokat a programokat megszüntetni, vagy lelassítani, amelyek a gyerekek társadalmi befogadását, integrálását, a szegénység csökkentését

célozzák, mert ennek katasztrófálisak lehetnek a következményei.

Nem minden gyereket érint azonos módon és mértékben a gazdasági válság, de minden gyerek problémáit komolyan kell vennünk, hiszen nem vigasztalja azt, akinek korábbi körülményei, lehetőségei romlanak, hogy másoknak sokkal rosszabb, bár nagy szükség lenne arra, hogy lássák és értsék, miféle nehézségek között élnek a leginkább rászorulóknak, és a szolidaritás, ne pedig a fokozódó közöny és kirekesztés legyen a következmény.

Szülőknek szóló lapokban, weboldalakon, külföldön azoknak is tanácsot adnak, akik elvesztik állásukat, lakhatásukat, jelentősen meg kell szorítaniuk a kiadásait, mert a gyerekek érzékelik ezeket a feszültségeket. A szülők kevésbé tudnak rájuk figyelni, idegesek, türelmetlenek, és nem veszik észre, hogy a gyerek számára is feldolgozandó veszteség, ha ki kell költözni a megszokott otthonból, bizonytalan a lakhatás, a szülő elveszti állását, megváltoznak a családi életfeltételek, szégyelli, ami történt, és adott esetben ezt meg sem oszthatja a szüleivel, akik el vannak foglalva a saját problémáikkal. Ha a szülők feszültségüket a gyereken, egymáson vezetik le, csak fokozzák a bajt, hiszen a gyerek számára még nehezebb a történetek feldolgozása. Ha saját családjukban nincs is nagy baj, sok gyerek szorong attól, amit a televízióban lát, amit hall az iskolatársaitól, barátaitól, sokszor félreérti a hallottakat. Kiemelkedően fontos, hogy arra is jusson figyelem otthon és lehetőség szerint az óvodában, iskolában is, hogy a gyerekek értsék, ami történik, és a lehetőségekhez képest csökkenjenek félelmeik, veszteségérzeteik. Aligha számíthatunk arra, hogy segítők állnak majd a családok és gyerekek rendelkezésére, akik ezt a fajta krízist segítenek kezelni, hiszen a másfajta problémákra is alig van kapacitás, de nem kell ahhoz professzionális segítség, hogy egy gyerek meghallgatásra találjon, hogy a

¹ www.unicef.org

felnőttek ki tudják magukból beszélni a feszültségek egy részét, és alkalmat teremtsenek arra, hogy erősítsék, ne pedig gyengítsék a családi, közösségi összetartást.

Az itthoni helyzetben vannak látható, és nyilvánosságot nem kapó drámák, egyéniek, családiak és közösségiek is. A szociális szakemberek között is nagy vitát váltott ki az a kegyelmi kérvény, amelyet sajkócai polgárok és Derdák András írtak alá:

„Tisztelt Sólyom László, köztársasági elnök úr!

Alulírottak azzal a kéréssel fordulunk Önhöz, hogy teljesítse Varga Dénes Sajókaza, Sólyom telep 8. alatti lakos kegyelmi kérvényét. Varga Dénest annak az eljárás-sorozatnak a keretében ítélték egy év börtönre, amelyet a nyilvánosság a Népszabadság 2008. december 31-i számából ismerhetett meg.

Varga Dénes hat gyermeket nevel. Régóta nem kap munkát. Befolyó jövedelmei messze elmaradnak a felhalmozódott közüzemi tartozások, büntetések és kamatok összegétől. Sok száz hozzá hasonló helyzetbe került falubelijével együtt az áramszolgáltató az ő lakásában is már 2006-ban kikapcsolta a villanyórát. Varga Dénesnél hosszú ideje „szabálytalan áramvételezés” révén volt világgosszág. Több száz falubelijét hozzá hasonló eljárás fenyegeti.

Varga Dénes az elmúlt évek során nem kapott segítséget a szociális törvényben meghatározott adósságkezelési szolgáltatás keretében, mivel az ilyen segítséget a törvény csak városi lakosoknak biztosítja, falusiaknak nem.

Varga Dénes az ügyben lefolyt büntető eljárások során a falubelijeikhez hasonlóan soha nem kapott jogi segítséget, sem fellebbezési lehetőséget. Önállóan nem volt képes megvédeni az érdekeit a hatalmas nagyvállalattal szemben.

Helyzetének reménytelensége miatt, megfelelő szociális segítség hiányában, a hatósági erőszaknak engedve, jogi felvilágosítás nélkül bűnösnek vallotta magát

Varga Dénes a bíróság ítélete szerint 162.178 Ft kárt okozott a szabálytalan áramvételezéssel, amelyből kétszer 6.478 Ft-ot már befizetett. A további kár a börtönbüntetés által nem fog megtérülni, sőt az egy évi fogva tartás a magyar államnak sokkal jelentősebb kiadásokat okoz.

Varga Dénes hat gyermekének jövője az apjuk bebörtönzésével még rosszabb kilátásokkal kecsegtet, mint szüleik jelene. A magyar társadalom nem nézheti tétlenül, hogy hat ártatlan gyermek sorsát megpecsételje a szociális helyzetük.

Varga Dénes és a hozzá hasonló életet élő közel ezer sajkócai lakos életének jobbra fordítása érdekében helyi családanyák „Segítő Kéz Asszonygyülekezet” néven megszerveződtek. Ez a csoport vállalja a Varga Dénes lakásá-

ban történt szabálytalan áramvételezéssel okozott kár megtérítését.

Varga Dénes szeretné tisztességben fölnevelni gyermekeit ennek a hazának. Ezért alulírottak a Segítő Kéz Asszonygyülekezeten keresztül fejenként legalább ezer forinttal hozzájárulunk a szabálytalan áramvételezéssel okozott kár megtérítéséhez és a felhalmozódott adósság kezeléséhez. Az újabb adósságcsapda elkerülése érdekében az áramszolgáltatótól kártyás villanyóra felszerelését kérjük Varga Dénes lakásában.”

A történet önmagában elég hétköznapi, és nem is ritka. A vita arról folyik, hogy legitímálhatja-e a nyomor, a szükséghelyzet a lopást, törvénysértést. Azt nem vitatja senki, hogy a jogkövetés és törvénytisztelet az optimális magatartás, de ebben a történetben több kérdés is megválaszolandó, amelyek sok száz más hasonlóban is fontosak lennének. Milyen segítségre jogosult egy hatgyerekes család, ha nem tud magán segíteni? Esélye sincs a munkavállalásnak, a falunak is alig, nincs megfelelő ellátás és forrás a segítségnyújtásra. A családok élete kilátástalan, a gyerekek kitörése ebben a helyzetben aligha esélyes. Vajon kinek segít, ha egy év börtönre ítélnék valakit ezért a cselekményért, amikor ez az összeg más esetekben – jó érdekérvényesítő, konszolidált állampolgár – kártérítést és maximum felfüggesztett büntetést vonna maga után. Másrészt nyilvánvalóan sokkal többre kerül a börtön, és esély sincs a megtérülésre ebben az esetben, ha pedig a gyereket is kiemelik a családból, az 6 gyerek szakellátásba kerülés esetén elérheti az évi 15-20 millió forintot is, és mindenki kárt szenved. Mindannyiszor felmerül a kérdés, hogy mennyivel szerencsésebb lenne, ha ezekben az esetekben is a józan számítás, és a gyerekek jogainak érvényesítése kerülne előtérbe, és olyan módon kezelnék ezeket a helyzeteket, amelyek a problémák megoldását, nem pedig fokozását jelentik. A javaslatok között a kártyás villanyórák felszerelése, a közmunkával ledolgozható kár- és büntetési összegek, a helyi közösségek fokozott megerősítése, és a krízishelyzetekre különösen fontos szolgáltatások elérhetővé tétele szolgálna. Nem lehet kétségünk afelől, hogy a jelenlegi helyzetben senki nem csukhatja be a szemét, nem nézhet félre, hiszen a sajkócai történet csak még inkább láthatóvá teszi azt, amit különben is tudunk, sok százezer honfitársunk, gyerekek, felnőttek, öreg szenved a hidegtől, alultápláltságtól, teljes egzisztenciális ellehetetlenüléstől, tehát most biztosan nem szabad csökkenteni a segítséget, de jobban megszervezni és a szűkülő forrásokat megerősíteni a közösségi szolidaritással, emberséggel biztosan lehet.

H.M.